

Panevėžio muzikos mokytojų veiklos istorinio diskurso fragmentas

Rita Aleknaitė-Bieliauskienė,

Mykolo Romerio universiteto profesorė, daktarė

Straipsnio tikslas – įvertinti įvairiose Panevėžio mokyklose dirbusių muzikos mokytojų veiklos istorinį diskursą: kryptis, misiją ir uždavinius, atskleisti ryškiausias muzikos mokytojų personalijas. Užsibrėžti uždaviniai:

- atskleisti muzikinio ugdymo XIX a. antrojoje pusėje ir XX a. pirmojoje pusėje panoramą;
- istoriniame kontekste pateikti daugiatautės miesto bendruomenės tautinio mentaliteto ugdymo muzikos menu (daina) ypatumus.

Tokio pobūdžio straipsnis skelbiamas pirmą kartą. Todėl detaliau stabtelsime tik prie tų pedagogų biografijų, kurių veikla buvo susijusi su vargonavimu ir vadovavimu chorams. Pateikiamos tik trumpos ryškiausių vargonininkų biografijos, neaptariant instrumentininkų: pianistų, pūtikų, stygininkų ir kt.

Panevėžio miestas aktyviai kurti savo kultūros istoriją pradėjo bene nuo XIX a. vidurio. XVI a. dar tik besiformuojančioje vienos gatvės gyvenvietėje, būsimajame mieste, pastatyta pirmoji bažnytelė. Jos jurzdika „pietiniu pakraščiu rėmėsi į dešinį Nevėžio krantą, kur buvo tankiau gyvenama“.¹ 1727 m. Vilniaus kapitulos kanauninko Kristupo Mykolo Bialozaro ir Bernatonių seniūno bei Upytės raštininko Kristupo Domboski iniciatyva mieste įkurdinti vienuoliai pijorai, pastatyta medinė Švč. Trejybės bažnyčia. Taip pat pradėjo veikti 1617 m. Romoje įkurtos vienuolijos Lietuvos viceprovincijos vienuolynas. 1661 m. Vladislovas Vaza prašęs atsiųsti ordiną tam, kad galėtų šiose žemėse

¹ Petruilienė A. Iš viduramžių archeologijos ir istorijos šaltinių: senojo baltų tikėjimo relikvai ir katalikybės plėtra Panevėžio senamiesčio bažnyčios erdvėje // *Iš Panevėžio praeities. Penki bažnyčios šimtmečiai*. Konferencijos pranešimai. 2007 10 24. – Panevėžio kraštotyros muziejus, 2007, p. 37.

vykdyti vienuolių tikslą – užsiimti krikščioniškuoju jaunuomenės auklėjimu. Įsteigta mokykla.

Iš Panevėžio sklido vienuolių pijorų muzikos ir teatro atgarsiai. Teatrinis sąlygiškumas, daugiabalsė muzika besiformuojantį miestą pasiekė tik kaip didaktiką įprasminanti priemonė mokykloje. Mokyklinis teatras jau turėjo savo istoriją nuo XVI a., veikęs ir beveik du šimtmečius gyvavęs jėzuitų mokyklose. Panevėžio pijorų kolegijoje 1749 m. liepos 7 d. buvo pastatyti „*Przykład sprawedliwosci*“ („Teisingumo pavyzdys“), „*Zabawa przystoyna*“ („Padori pramoga“).² Seminaristai buvo mokomi ir muzikos, nes reikėjo giedoti. Grigališkasis choralas, lotyniškos mišios, kanonai, lenkiškos giesmės – visa, kas skambėjo bažnyčioje. Giedama buvo kasdien nuo 7 valandos ryto. Pijorų mokyklos egzistavimo laikotarpiu čia dirbo dainavimo, giesmių mokytojai – rusai ir lenkai. Jie kūrė mokinių giesmių repertuarą. Tai matyti iš Vytauto Baliūno archyvo dokumentuose užfiksuotų Pijorų mokykloje dirbusių mokytojų pavardžių: **Jan Mikulskij** (1821–1822), **Jozef Aleksander Dziewoni** (1822–23, 1824) – šokių mokytojas.

Bajorų mokykloje (1840–1865) dirbęs **Isaija Davidovič Zane**, net buvo baigęs Varšuvos muzikos institutą. Realinėje mokykloje dėstė regento laipsnį gavęs **Flavijus Avramovičius Sokolovas** (1905–1907). Nuo 1902 m. muzikos mokytoju dirbo 179 pėstininkų pulko kapelmeisteris **Martinus Ivanovičius Kumingas** (1906 11 01–1908), o dainavimo – **Michail Andrejevič Gribušin** (1907–1910).

Taigi Panevėžio miesto visuomenės gyvenime nuo XVIII a. jau pastebima viena iš muzikos mokymo krypčių: vargonininkų, chorvedžių veikla, kuria buvo siekiama jaunuolius išmokyti muzikos rašto ir chorinio giedojimo.

XVIII a. aštuntojo dešimtmečio pabaigoje Rokiškio, Plungės, Rietavo dvaruose buvo įsteigtos orkestro, vargonininkų mokyklos. Tačiau Panevėžyje dirbo tik vienas kitas šios mokyklos mokinys.

Pradėjus kurtis pasaulietinėms mokykloms, viena iš mokymo disciplinų jose taip pat buvo *dainavimas*. Remiantis 1874 m. caro išleistu įsakymu, kandidatai į mokytojus turėjo laikyti egzaminą mokytojavimo teisei (cenzui) gauti. Dainavimo mokytojui pakako sugebėti iš lapo padainuoti paprastą melodiją.

² Dramat staropolski od początków do powstania sceny narodowej. t. 2, cz. 2. – Kraków, 1978.

XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje ypač buvo svarbu išmokyti bendruomenę, mokinius lietuviškų dainų. Nacionalinio atgimimo ženklai dainomis buvo įprasminami netgi pirmajame lietuviškame laikraštyje „Aušra“. 1884 m. publikuotos dvi dainos. Tik 1859 m. Motiejus Valančius parengė daugiau nei 30 kartų leistą „Kantičką“. Toje giesmių knygoje pateiktos folklorinės bei nežinomų autorių sukurtos melodijos ilgai buvo vieninteliai tautinės muzikos kūrybos, giedamos bažnyčioje, pavyzdžiai. „Dar XVI szimtmeczio rasztininkas Gvagninas užtēmijo, kad Lietuviai tos gadinės labai mėgę dainūti; tulose vietoje dar ir musu dienosė labai daug dainūjama (...). J. I. Kraszewskis pripažino, kad lietuviszka daina neturinti sav ligiu pas kitas tautas. Veckensted'tas vadina lietuviszkas dainas „stebuklingomis (wundervolle“, o ju kalba stovinti szalije kasdieniniu reikalu kalbos, „kaip auksas ir sidabras szalije geležies“. (...) Dailumas musu dainu, grožibė, miklumas ir meilingumas kalbos iszreiszkime vopiausiu jausmu – ira tai geriausias ženklas, kokią auksztą dabą (kulturą) buvo pasiekusi Lietuviu tauta jau gilioje senovėje“. ³ Spauldoje publikuojamas dainas Mykolas Biržiška vadino „žmonių dainomis“: „Žmonės jas dainuoja, skaito savo dainomis – mums to gana, tai ir bus žmonių dainos“.⁴ Ne viena tokia daina buvo perduodama iš lūpų į lūpas. Iš rankų į rankas keliavo slaptų mokyklų daraktorių naudojamos, perrašinėjamos Antano Vienažindžio, Antano Stazdo, kitų autorių dainos. Su daina brendo mokinių tautinis nusiteikimas.

Kad buris geru Lietuviu
Kupeton sus'eina,
Tai vargai mus' kasdieniniai
Tad' szalin sav eina.
Mes susėdę visi ratan
Saviszkai bilojam',
Vis tėvinę savo menam'
Ir vis ją gūdojam'.⁵

Tokie posmai galėjo skambėti Panevėžyje veikusiose privačiose, parapijų, kitose pradinėse mokyklose.

³ Lietuviszkos knjgos // *Auszra*, 1884, Nr. 9, p. 310.

⁴ Biržiška M. Dainų atsiminimai iš Lietuvos istorijos. – Vilnius, 1920, p. 108.

⁵ Laimės valanda // *Auszra*, 1884, Nr. 7–8, p. 234.

Profesorius Mykolas Romeris laikomas vienu pirmųjų lietuvių tautinio atgimimo istorikų ir vertintojų teigė, kad smulkiajai bajorijai reprezentuojant etnografiškai lietuvišką kultūrą „atmieštą polonizacijos įtaką“, gryniasias „etnografinio lietuvių tipas išliko Lietuvos kaimė. Per amžius susiklosčiusios valstiečių gyvenimo sąlygos mažiausiai skatino jų kultūrinį vystymąsi.“⁶ M. Romeris žavėdamasis rašo apie lietuvių liaudies dainų kūrybą, kuri esanti gausi ir originali, kerinti savi lyriškumu. „Senosios dainos yra kalbos lobynas ir kartais turi tokių posakių, kurie vėlesnių svetimybų įtakoje jau nebevartojami.“⁷ Kaip žinia, skurdaus gyvenimo prislėgti lietuviai kultūrinio vystymosi ieškojo pirmiausia kalboje.

Sodžiuje ir mieste dainų buvo mokoma betarpiškai jas dainuojant. Šiuo požiūriu didžiulės reikšmės turėjo kultūrinių draugijų veikla, į kurią miesto ir kaimo žmogų įtraukdavo iš kultūrinių centrų tėviškėn atvykę studentai, vargonininkai, kunigai. Kaip pavyzdį verta paminėti Jono Šliupo atsiliepiamą apie kunigą Joną Katele, kuris taip organizavo mokymą savo parapijoje, kad neliko nė vieno vaiko ar suaugusiojo nemokančio rašyti, ar „kitaip kaip nepritempto prie lietuviybės. (...) Savo akimis pamačiau tai, ko niekur kitur Lietuvoje nebuvau matęs: jaunimas turėjo tiek žinių, kiek jų turi trečios klasės gimnazistai“.⁸

1872 m. caro potvarkiu atidarytoje Panevėžio mokytojų seminarijoje mokymo planus sudarydavo patys mokytojai. Jie prižiūrėdavo mokinius, kurie gyvendavo bendrabutyje ir buvo auklėjami valdžios pageidaujama dvasia. Greta tikybos, religinių skaitymų, kitų disciplinų kasdienis dėmesys buvo skiriamas giedojimui. Seminaristai turėjo ne tik išmokti giedoti iš lapo, bet ir gebėti išmokyti kitus. Tačiau visa muzikos ir dainavimo dėstymo praktika apsiribodavo religinių giesmių, valstybės himno, natų abėcėlės mokymu. Seminaristai buvo skatinami išmokti groti koku nors instrumentu. Mokytojų seminarijoje dainavimo mokytoju dirbo jau minėtas **Luka Savič Gorbacevič**. Neaišku koks buvo disciplinos *menas* turinys. Dėstė (*be čino*) **Samoilovič Elijasevič Jakov**. Skelbiama dainavimo mokytojo vakancija. Kelis kartus per metus Mokytojų seminarijoje vykdavo vaidinimai. Tačiau ir besimokančiųjų ir mokytojų slaviškas kontingentas bei *menas* tvirtino rusifikavimo politiką. 1913 m., Rusijoje švenčiant Romanovų giminės

⁶ Römeris M. *Lietuva. Studija apie Lietuviių tautos atgimimą*. – Vilnius: Versus aureus, 2005, p. 17

⁷ Ten pat, p. 23

⁸ *Varpas*, 1903, Nr. 3, p. 79

*Vladas Paulauskas (centre prie kunigo) su šv. Petro ir Povilo bažnyčios choru.
1928 m. Foto A.Gutneras, Panevėžys.*

Iliustracija iš S. V. Dabkutės-Palšauskienės asmeninio archyvo

300-ąsias metines, Mokytojų seminarijoje buvo suvaidinta net Michailo Glinkos opera „Gyvenimas už carą“ (sovietmečiu vadinta „Ivanas Susaninas“).⁹

Mergaičių Marijos mokykloje buvo *dainavimo* ir net *fortepijono* disciplinos. Tačiau tebuvo vienas mokytojas – **Michail Andrejevič Pribušyn**.

1882 m. pradėjusioje veikti realinėje mokykloje požiūris į muzikos dėstymą išliko panašus, nors žinoma, kad miesto visuomenė laukdavusi realinės mokyklos auklėtinių viešų vakarų, koncertų. Juose grojo mandolinų, smuikų, balalikų orkestras, dainavo choras. Žino-

⁹Povilas Brazdžiūnas Panevėžio realinėje mokykloje // Panevėžio Juozo Balčikonio gimnazija. Sudarė V.Baliūnas. – Panevėžys, 2007, p. 73.

ma, kad 1906 m. dainavimą dėstė **Flavi Ivanovič Sakalov**. Panevėžyje gimę dvinukai Zakomai, 1941 m. buvo nacių sušaudyti. Jokūbas (Jakovas) – violončelininkas, grojęs Hamburgo, vėliau Kauno radiofono simfoniniuose orkestruose. **Izaokas (Isajus) Zakomas** (1899–1941) grojo smuiku ir altu. 1926–1928 m. jis vadovavo mokyklų orkestrėliams, privačiai mokė smuikuoti, dalyvavo Panevėžio „Dainos“ veikloje. Griežė orkestre, spektakliuose. Dirbo Panevėžio mokyklose, Mokytojų seminarijoje, buvo suorganizavęs mokinių orkestrėlį, pats grojo solo. 1928–1940 m. buvo Kauno radiofono simfoninio orkestro artistas, altų grupės koncertmeisteris.

XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje „Pramonės perversmas Panevėžyje turėjo beveik visus Europoje būdingus bruožus“, – teigia Arūnas Astramskas.¹⁰ Nors, kaip patikslina, nuo Anglijos atsiliko 120, o nuo Prancūzijos ir Vokietijos – 80 metų. Tačiau drauge su rusiškojo švietimo atstovais šis tas pasiekdavo miestą iš daugiau pažengusių kultūrų. 1846 m. Panevėžio ispravniko ataskaitoje pirmą kartą pažymėta, kad mieste gyvena devyni artistai: trys moterys ir šeši vyrai.¹¹ J. Kozakevičius atsimena, kaip viename valdininkų vakare apie 1878 m. „*Fortepijonu skambinant* šokom kadrilį, valcą, mozuro, krakoviaką, polką.“¹²

Tautinio sąjūdžio inspiruotuose valstiečių ir miestelėnų, mokinių kultūrinuose dariniuose, slaptuose vakaruose jau atsirasdavę susipratusių lietuvių vargonininkų, kurie organizuodavo chorus ir ne tik mokė miestelių, bažnytkaimių žmones giedoti, bet ir dainuoti tautiškas dainas. Visi šie ryškiausi visuomenės ugdytojai minėtini ne tik kaip siaurąja prasme suvokiami *mokytojai*, bet ir kaip ryškų visuomeniškos veiklos pėdsaką palikę tautinės kultūros puoselėtojai (siekę profesionalumo arba profesionalai) ir kūrėjai.

1892 m. Kaune J. Naujalis įsteigė vargonininkų mokyklą, buvusią reikšmingą talentingų jaunų žmonių gyvenime. Joje brendo muzikai, suvaidinę svarbų vaidmenį formuojant ir Panevėžio muzikinę kultūrą. Greta Stasio Šimkaus, Juliaus Štarkos, Nikodemo Martinonio joje mokėsi ir Panevėžio kultūrai reikšmingos asmenybės: **Antanas Marijošius, Vladas Paulauskas, Juozas Rajeckas, Kazimieras Jovaiša**. „Daugelyje vietų vargoninko ankštas butas buvo lietuviškojo darbo centras. (...)“

¹⁰Astramskas A. Gamyba ir mainai // Panevėžys nuo XVI a. iki 1990 m.– Panevėžys: Nevėžio spaustuvė, 2003, p. 180.

¹¹ Pagal: Gaidelienė J. Kultūrinis gyvenimas ir labdara // Panevėžys nuo XVI a. iki 1990 m.– Panevėžys: Nevėžio spaustuvė, 2003, p. 245.

¹² Kozakevičius J. Amžiaus kronika, MAB RS F. 112–1, l. 74.

Vargonininkai lyg senovės vaidilos visur nešė dainos kultūrą.¹³ 1909 m. Lietuvos bažnyčiose buvo apie 88 chorų. „Tie chorai buvo menkučiai, silpni, nebuvo juose balsų lygsvaros, balsai būdavo šiurkštūs, sąskambis negrynas, niuansų nežinota. Bet ir tie chorai teikė didelio džiaugsmo nedaug nusimanančiai muzikoje visuomenei“.¹⁴

1898 m. Noriūnų savininkas Zigmuntas Venclavičius sumanė supažindinti visuomenę su pažanga žemės ūkyje. Rudenį S. Montvilos spirito ir mielių fabriko sklype surengta Žemės ūkio paroda. Ir vėlesniais metais buvo skiriami pinigai koncertui. Skirtingais laikotarpiais grodavo vietiniai pučiamųjų orkestrai, koncertavo Karolio Namyslowskio kapela. 1905 m. Panevėžyje organizuotos žemės ūkio parodos metu pasirodė vargonininko **Juozo Birmanto** vadovaujamas choras.¹⁵ „Vaidino Keturakio komediją „Tiktai niekam nesakyk“, puikiai padainavo keletą dainelių ir pagaliau susirinkusieji pašoko. Pirmą kartą lietuviškai. Tas vienas jau daug neša. Todėl ir žmonių susirinko nemažai. Vaidino pusėtinai.(...) Dainos, tai galima stačiai sakyti, padarė labai malonų įspūdį visiems, kas tik buvo atėjęs. Dainavo mergaičių ir vyrų choras, Panevėžio vargonininko J. Birmanto vedamas (...)“.¹⁶

1901 m. Kazanės universitete dantų gydytojų kursus baigusi Julija Janulaitytė darbui pasirinko Panevėžį. Kitais metais ten persikėlė ir Jonas Biliūnas. „Dirbau kartu su Biliūnu pogrindinį darbą, platinom literatūrą lietuvišką. Panevėžys buvo labai aplenkėjęs“, – atsiminimuose rašė J. Janulaitytė-Biliūnienė.¹⁷ Aišku, kad šie jauni žmonės paliko pėdsakus lietuviškojo Panevėžio tvėrimosi kelyje. 1905 m. Panevėžyje Jurgio Antanaičio iniciatyva įvyko trys lietuviški vakarai. J. Kozakevičius minėjęs, kad Labdarių draugijos vakare 1906 m. rugsėjo 7 d. pasirodė Stasio Šimkaus vadovaujamas choras.¹⁸ Dar mieste pasirodydavo vienas kitas pravažiuojantis artistas. Tuo metu salės Panevėžyje nėra, tačiau „be vargo gyvuoja apie 100 alinių, daug traktierių. Alinės ir traktieriai esti kimšte prikimšti, labiausiai turgaus dienomis“.¹⁹

¹³ Vaičiūnas A. Vargonininkai ir mūsų reikalai // *Muzikos barai*, 1931, Nr. 3, p. 6–7

¹⁴ Naujalis J. *Straipsniai. Laiškai. Dokumentai. Amžininkų atsiminimai. Straipsniai apie kūrybą*. – Vilnius, 1968, p. 82.

¹⁵ Karka M. Muzika ir teatras Panevėžyje // *Kraštotyra*, 1980, 10.

¹⁶ [Panevėžietis]. Iš Lietuvos. Panevėžys // *Vilniaus žinios*, 1905, kovo 17 (30).

¹⁷ Biliūnienė-Matjošaitienė J., Lukšienė M. *Laiko prasmės*. – Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004, p. 81.

¹⁸ Kozakevičius. J. Amžiaus kronika, MAB RS F. 112–4, l. 55.

¹⁹ *Vienybė*, 1909 rugsėjo 8 (21), p. 12.

Iškilmingomis progomis skambėjo pučiamųjų orkestro atliekami maršai. Dar 1866 m. miesto valdžia įsakė dėmesį rodyti ugniagesiams: būtina juos gerai išlaikyti. Juk gaisrai mediniame mieste dažni, ypač besikuriančiame kitapus Nevėžio. 1908 m. generolas Tunenbergas įkūrė Panevėžio miesto ugniagesių draugiją. Buvo siekiama aprūpinti gaisrininkus ne tik transportu, mundurais, talpiomis bačkomis vandeniui, bet ir skirti pinigų teatrinei veiklai, orkestrui bei instrumentų remontui. Pirmąjį XX a. dešimtmetį čia grojo **Jonas ir Julijonas Davnoriai, Jonas Balčas, Berelis Abramavičius, Isaakas Luskinas, Povilas Paskočimas, Robertas Stepinas, Isakas Luskinas**, kapelmeisteris **Abraomas Rafas**. Apie 1920 m. orkestre dalyvavo: **Benijan Smilg** (didysis būgnas), **Rubin Raf** (tenoras), **Virbickis** (altas), **Isaakas Bankas** (kornetas), **Simonas Paskočimas** (kornetas), **Fajrinas Zaksas** (kornetas), **Majaras Kurliandčikas** (baritonas), **Vincia Lukoszewicz** (kornetas), **Hera Rubinšteinas** (altas), **Mykolas Koverovas** (didysis būgnas), **Kazys Maženkwicz** (mažasis būgnas), **Mielianskis** (tenoras).²⁰

Pasirodydavo kariniai orkestrai, pvz., Panevėžio įgulos pėstininkų 179 Ust Dvinsko pulko orkestras. Apie trečiąjį XX a. dešimtmetį grojo net **Juozo Gudavičiaus** vadovaujamas pučiamųjų orkestras, koncertavo gimnazijų, draugijų pučiamieji ir „stygų“ orkestrėliai. Tačiau svarbiausia konstatuoti lietuviškojo sąjūdžio skatintojų, mokytojų, veiklą.

Lietuviškuose vakaruose romansus, operų arijas yra dainavusi Sankt Peterburgo Kilmingųjų merginų institutą baigusi jauniausioji Boriso Dauguviečio sesuo **Zinaida Dauguvietytė**, realinės mokyklos ir Mokytojų seminarijos chorai, muzikos mokytojo panevėžiečio **Izaoko Zakomo** (1899–1941) mokyti solistai. Šis altininkas pedagogas dėstė Panevėžio gimnazijose, žydų mokykloje, mokė smuikuoti privačiai, rengė mokinius koncertams, dalyvavo kultūrinių draugijų veikloje, drauge su mokiniais griežė orkestre. Panevėžyje gimė ir **Jokūbas Zakomas** (1877–1941, sušaudytas). Pedagogas, violončelininkas, studijavo Kijevo universitete Fizikos matematikos fakultete, Kijevo muzikos mokykloje, Leipcigo konservatorijoje. Buvo Hamburgo (Vokietija) filharmonijos simfoninio orkestro violončelių grupės koncertmeisteris, koncertavo Vokietijoje, Belgijoje, Prancūzijoje, Švedijoje. 1938 m. grįžo į Lietuvą, gyveno Kaune, grojo žydų kvartete (R. Stenderis, Z. Levinas, L. Hajošas, J. Zakomas), Kauno radiofono simfoniniame

²⁰ Kozakevičius. J. Amžiaus kronika, MAB RS F. 112–4, l. 131, 167.

*„Dainų diena” (pirmoji Dainų šventė) Kaune.
Pirmojoje eilėje stovi panevėžiečių choras. 1924 m.
Iliustracija iš R. Aleknaičės-Bieliauskienės asmeninio archyvo*

orkestre. 1940 m. Vilniuje dėstė paties įsteigtuose privačiuose žydų muzikos kursuose, Vilniaus muzikos mokykloje.²¹

Nuo 1910 m. chorui Panevėžyje vadovavo **Antanas Marijošius** (1881–1957, dirigento Vytauto ir dainininko Romano tėvas). Tai – vargonininkas, chorvedys, pedagogas. Vargonuoti jis mokėsi pas Lukošių Raseiniuose ir J. Naujalio vargonininkų kursuose Kaune. Nuo 1910 m. dešimtmetį vadovavo Panevėžio chorui ir vargoninkavo. Kunigas Jonas Maciejauskas, 1912 m. gavęs Panevėžyje parapiją, atsivežė darbštų ir išsilavinusių muziką, suorganizavusį puikų parapijos chorą,

²¹Muzikos enciklopedija. T. III, O–Ž. – LMTA, MELI, p. 669

Joną Jakaitį.²² Išlikęs 1913 m. lapkričio 22 d. Šv. Stanislovo bažnyčios chorui lenkiškai surašytas raštas, liudijantis didelius Jono Jakaičio vadovaujamo choro pasiekimus.

Nuo 1906 m. iki 1932 m. veikė Panevėžio dramos, muzikos ir dainos draugija „Aidas“. Tai buvo kokybiškai naujas muzikos pedagogų veiklos etapas. Tuo metu ypač vertinami vargonininkai, kurie būdavo išsilavinę, galėjo viešai, gavę cenzūros leidimą, pasauliečiams rodyti vaidinimus su muzika, rengti vakarus su dainomis, deklamacijomis, populiaraus mandolinų ar kitokio orkestro pasirodymu. Reikia prisiminti 1908 m. Jono Jablonskio kvietimu į Panevėžį atvykusį energingą mokytoją, literatą **Matą Grigonį**. Labdaros draugijos mokykloje jis su entuziazmu ėmėsi darbo. Subūrė vaikų chorą, domėjosi jų polinkiais. 1911 m. Seinuose buvo išleistas M. Grigonio leidinys „200 žaidimų kambaryje ir tyrame ore“. 17 žaidimų su muzika.

Mokykla keitėsi. Artėjant Pirmojo pasaulinio karo frontui, Panevėžio m. įstaigos, mokyklos buvo evakuotos į Rusijos gilumą. 1915 m. liepos 27 d. miestą užėmė vokiečių kariuomenė. Likę inteligentai nepamiršo vaikų ir ieškojo galimybių įkurti lietuvišką mokyklą. „Saulės“ draugijos Panevėžio skyriui vadovavęs kunigas J. Stakauskas subūrė mieste buvusią šviesuomenę (Kazimierą Bizauską, Mariją Geigaitę-Putramentiene, mokytoją Matą Grigonį ir kt.) ir 1915 m. spalio 1 d. Panevėžyje buvo atidaryta pirmoji šalyje lietuviška gimnazija. Jos steigėjų gretose – muzikas Vladas Paulauskas.

Vladas Paulauskas (1886–1960) – vargonininkas, dirigentas, pedagogas, kompozitorius. Kaunietis. Dainavo J. Naujalio vadovaujamame berniukų chore. Pas V. Nacevičių, J. Naujalį mokėsi ir vargonuoti. Pirmojo pasaulinio karo metais kompoziciją studijavo pas F. Krulį, orkestruotės meną pas karinių orkestrų kapelmeisterį von Holzą. Nuo 1905 m. vargonavo Kuktiškėse, Kudirkos Naumiestyje, Plateliuose. Visur organizuodavo chorus, rengė muzikinius vakarus. 1926 m. įgijo muzikos mokytojo cenzą. 1912–1946 m. gyveno Panevėžyje, vargonavo Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje, vadovavo chorams, pučiamųjų orkestrams. 1913 m. gruodžio 1 d. V. Paulausko vadovaujamas lietuvių choras S. Montvilo spalvingose, daugiatautės miesto visuomenės surengtose teatro atidarymo iškilmėse padainavo šešias dainas.

²²Kozakevičius Juozapas. Amžiaus kronika. Kn. 1, MAB RS, F. 112–1, l. 138.

V. Paulauskas dirbo 1915 m. spalio 1 d. įkurtoje pirmojoje šalyje lietuviškoje gimnazijoje, 1918 m. Kazimiero Bizausko, „Saulės“ draugijos Panevėžio skyriaus vadovo Juozapo Stakausko pastangomis įkurtoje muzikos mokykloje, diplomatiniais sumetimais vadintoje „kursais“. „Už poros savaitių žada atidengti muzikos mokyklą. Specialistų (mokytojų) atsirado pakankamai.“²³ Atidarytos fortepijono, smuiko, dainavimo, vargonų klasės. „Gaila, kad stoka muzikaliųjų instrumentų, kurių vis tik nemažai reikėtų: norinčiam mokytis reikės imti savas instrumentas“, – rašoma toliau. Mokyklai vadovavo V. Paulauskas, kuris dėstęs fortepijoną, vargonavimą – Juozas Gudavičius, dainavimą – Jodickaitė, smuiką – Pačeta. Joje pradėjo mokytis smuikuoti Jonas Motiekaitis (mokslų tėvė Klaipėdos mokykloje pas L. Hajošą, E. Leichnerį). Mokykloje mokėsi ir būsimasis kompozitorius Antanas Račiūnas. Deja, mokykla išsilaukė vos metus. Uždaryta 1919 m., Raudonajai armijai įžengus į miestą.

V. Paulauskas buvo aktyvus „Aido“ ir „Dainos“ draugijų veikėjas, prieškaryje drauge su M. Karka Panevėžyje organizavęs ir dirigavęs visose dainų šventėse, dirbęs su choralais, statęs operetas, muzikinius vaidinimus. Sukūrė operetę „Kaminkrėtys ir malūnininkas“ (instrumentavo H. Ichilčikas), melodramą „Birutė“, kantatas „Cantantibus organis“, „Žalgirio mūšis“, giesmių (Mažasis liturginis giesmynas), choro dainų (pvz., Panevėžyje ypač populiarias „Leiskit į Tėvynę“, „Nesek sau rožės prie kasų“ Maironio tekstu, „Ei, lietuvi, ar girdi! ir kt.). V. Paulausko mokiniai – Antanas Račiūnas, Benjaminas Alekna, Vincė Jonuškaitė-Zaunienė-Leskaitienė. Pastaroji, žymi Lietuvos operos dainininkė (mecosopranas), gimusi Subačiuje, bet kaip ir kupiškietė Uršulė Babickaitė save siejo su Panevėžiu. Mokėsi Panevėžio gimnazijoje, V. Jonuškaitė 1915 m. drauge su kitais, išsikėlė į Voronežą. Panevėžyje tebėra populiarius pasakojimas apie tai, kaip jos grožio pakerėtas Maironis kūrė eiles „Nesek sau rožės prie plaukų“. Romanus dainavo 1934 m. Panevėžio mergaičių gimnaziją baigusi dar viena dainininkė – Salomėja Vaidžiūnatė-Aleksandravičienė.

V. Paulauskas prieškaryje buvo apdovanotas LDK Gedimino IV laipsnio ordinu (1929), Vytauto Didžiojo V laipsnio ordinu (1932), Šaulių Žvaigždės ordinu (1939).

Berniukų gimnazijoje dirbo: **Dirginčius** (muzikas, dirbo 1915), **Rent** (šokių mokytojas, dirbo 1915), **Vladas Paulauskas** (muzika,

²³ Atsidengė muzikos mokykla // *Dabartis*, 1918, spalio 6, Nr. 156

choro vadovas, dirbo 1917–1919), **Mykolas Karka** (muzika, choro vadovas, dirbo 1918–1944), **Zigmas Skirgaila** (muzika, vadovavo chorui, Baigęs Sorbonos universitetą, sukūrė giesmių, romansų, dirbo 1924–1929), **Feliksas Svirskis** (muzika, choras, dirbo 1928–1935, 1949–1955), **Juozas Narsutis** (muzika, choras, dirbo 1946–1951), **Kazys Jovaiša** (muzika, choras, dirbo 1948–1957), **Hiršas Ichilčikas** (orkestras, dirbo 1924–1928. Iš Panevėžio išvažiavo į P. Afrikos respubliką) ir kt. pedagogai.

1918 m. į Panevėžį gyventi atvyko Mykolas Karka: jaunas, energingas, pasišventęs menui. Jis rūpinosi šeima, lakstė uždarbiaudamas, tvarkydamas visą namų ūkį. Daugelį metu ši asmenybė buvo miesto meninio gyvenimo variklis. Tolerantiškas kiekvienam kitaip mąstančiam, visda su atjauta pagelbėdavęs kam tik galėdavęs, saugojęs meno židinius ir juose dirbusius žmones. Visi jį pažinojo ir, atrodo, jis irgi visus žinojo.

Mykolas Karka (1892–1984) – nenuilstantis muzikos meno skleidėjas, vargonininkas, pedagogas, chorų vadovas, mėgęs kurti muziką. Trejus metus lankė Troškūnų pradžios mokyklą. Muzikos mokėsi pas vargonininką J. Balčiūną. Dvarininkų Stanislavo ir Jozefo Montvilų pastangomis 1908–1912 m. M. Karka mokėsi Vilniuje, J. Montvilo piešimo ir muzikos mokykloje vargonų ir dirigavimo specialybių (mokytojai: Ivanas Lesnievskis, Vladimiras Kalinovskis, Leipcige – garsusis Arturas Nikischas studijavęs Adamo Vyležinskio klasėje). Teorinių disciplinų mokėsi pas T. Brazį ir J. Kalinauską.

M. Karka aktyviai dalyvavo kultūrinių draugijų „Aidas“, „Daina“, „Šikšnosparnis“ veikloje. Steigė chorus, statė „vaidinimus su muzika“ ir operetes. Pats vaidino, režisavo, kūrė muziką (operetę „Šviesutė“, operą jaunuomenei „Miškelio pasaka“, muzikinį vaidinimą „Sniego karalienė“, dainas chorui, liaudies dainų balsuotes, muziką Panevėžio dramos teatro spektakliams).

M. Karkos veikla susijusi su vargonavimu ir chorų rengimu. Atkakliai dirbo su chonais juos ruošdamas visoms Lietuvoje vykusioms dainų šventėms. Konsultavo chorus, buvo vienas aktyviausių Lietuvos muzikų sąjungos veikėjų.

Panevėžio Katedroje M. Karka vargonavo, rengė koncertus. Stiprus buvo jo vadovaujamas choras, kuris atlikdavo ne tik giesmes iš liturginio giesmyno, bet ir J. Haidno (J. Haydn), G. F. Hendelio (G. F. Händell), G. Verdžio (G. Verdi), S. Moniuškos (S. Moniuszk) kūrinius. Nuo 1918 m. dirbo Panevėžio mokyklose: dėstė dainavimą, muziką,

Didieji Panevėžio muzikai:

Hirša Ichilčikas, Vladas Paulauskas, Mykolas Karka, Juozas Rajeckas. 1924 m.

Ilustracija iš R. Aleknaitės-Bieliauskienės asmeninio archyvo

Mokytojų seminarijoje, Vyrų gimnazijoje, 1940 m. organizavo Muzikos kursus, kurie pokaryje peraugo į muzikos mokyklą. 1944–1960 m. Panevėžio muzikos mokykloje, technikume, J. Švedo pedagoginėje mokykloje dėstė chorinį dirigavimą, kitas disciplinas, vadovavo chorams. 1944–1950 m. buvo Muzikos mokyklos direktorius. Apie 1930 m. prie Panevėžio kurijos buvo organizuoti vargonininkų kursai (juose mokėsi Julius Kazėnas, 1944 m. pasitraukęs iš Lietuvos). Manoma, kad M. Karka juos inicijavo ir dėstė.

1960–1975 m. Panevėžyje organizavo operetės kolektyvą. Buvo muzikos vadovas ir dirigentas. Jo iniciatyva Panevėžyje vėl buvo pa-

statyta R. Planketo (R. Planquette) komiška opera „Kornevilio varpai“ (1960), J. Miliutino operetė „Čanitos pabučiavimas“ (1964) ir kt.

„Gyvenimas be meno – dvasios ubagystė, – sakė jis viename pokalbyje. Lietuva – dainų šalis. Daina – pats pirmasis jausmų auklėtojas (...) Daina lydėdavo žmogų visą gyvenimą. Dabar laikai pasikeitė. Pasikeitė ir kaimo, ir miesto žmogus; į buitį atėjo technika, radijas, televizija, pasikeitė ir žmonių bendravimo būdai. (...) Nuo dainos, nuo muzikos kartais atstumia blogas, nemylintis savo darbo mokytojas, sausai parašytas vadovėlis. Kiekvienas darbas, o ypač darbas su jaunais žmonėmis, reikalauja subtilumo, todėl jame nėra smulkmenų, antraeilių ar trečiaeilių dalykų.“²⁴

V. Paulausko, M. Karkos mokomi chorai buvo puikiai paruošti, juose dalyvaudavo iki 150 dalyvių, kurie galėjo dainuoti Kauno radijofone tiesiai į eterį.

Svarbiausių miesto renginių organizatorių nuotraukoje matome Hiršą Ichilčiką, kuris dirbdavo su moksleivių ir mėgėjų orkestrais bei Juozą Rajecką.

Juozas Rajeckas (1893–1965) – pedagogas, chorų vadovas, vargonininkas. Vargonuoti išmoko Daujėnuose pas P. Meškele. Pirmojo pasaulinio karo metu tarnavo caro kariuomenėje Rusijoje. 1918 m. grįžo į Lietuvą. 1921–1929 Panevėžyje dirbo muzikos, dainavimo mokytoju pradžios mokyklose, Mokytojų seminarijoje. Vadovavo Įgulos bažnyčios karių chorui, vargonavo Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje. Dirbdamas lankė J. Naujalio vargonininkų kursus. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, iš ten į Niujorką.

Aktyvus draugijų narys, mėgęs vaidinti ne tik muzikiniuose spektakliuose buvo muzikas Zigmą Skirgaila.

Zigmą Skirgaila (1882–1962) – vargonininkas, chorvedys, pedagogas, kultūrininkas. Vargonuoti išmokęs pas L. Risauską, baigęs Veiverių mokytojų seminariją ir padirbėjęs Lietuvos, Lenkijos, Baltarusijos bažnyčiose, 1900 m. studijavo Varšuvos muzikos institute, 1902–1906 m. Krokuvos konservatorijoje fortepijoną, kompoziciją, vargonus. Giedojo Vavelio katedros chore, dalyvavo Krokuvos studentų lietuvių meninėje veikloje. Atostogų metu koncertavo Lietuvoje skambindamas vargonais arba fortepijonu. 1907 m. su Miku Petrausku koncertavo JAV lietuvių kolonijose. Studijavo Paryžiuje *Schola Cantorum* kompozicijos ir fortepijono meną. 1921–1928 m. dėstė muziką

²⁴Pokalbis prie apskritojo stalo // *Kultūros barai*, 1970 liepa, Nr. 7, p. 35.

ir dainavimą Panevėžio gimnazijoje. Blaškėsi tarp noro būti aktyviu muziku ir kultūrinio gyvenimo organizatoriaus pareigų. 1928–1940 m. buvo gimtojo Kudirkos Naumiesčio kultūrinio gyvenimo organizatorius, net miesto burmistras. Jo pastangomis pastatytas Vinco Grybo paminklas Kudirkai. Buvo aktyvus Lietuvos muzikų draugijos veikėjas. Nuo 1944 m. vargonavo Kauno Karmelitų bažnyčioje, nuo 1955 – Kauno Katedroje-Bazilikoje, dėstė vaikų muzikos mokykloje, dirbo Muzikinės komedijos teatre. Kūrė dainas chorams, giesmes, romansus, pjeses fortepijonui, *Requiem* chorui ir vargonams.

Įdomus dar vieno prieškarinio muziko likimas. **Apolinaras Likerauskas** (1895–1984) – dainininkas (bosas), dirigentas, pedagogas. 1921–1927 m. mokėsi Kauno muzikos mokykloje (A. Kačanausko ir O. Marini dainavimo klasėje). 1924 m. įsikūrusiai Šv. Cecilijos vargonininkų draugijai vadovavo Juozas Naujalis. Jam padėjo A. Likerauskas. Jis net priklausė valdybai. Buvo siekiama pagerinti vargonininkų meninį lygį, tobulinti „nupuolusią“ bažnytinę muziką. Kiekvienas vargonininkas ar vargonininkas-mokytojas, neturintis 40 m. amžiaus, privalėjo įsigyti vieną iš keturių muzikos cenzų. Nebaigę jokių muzikos mokslų, išlaikyti egzaminus.

1929 m. įkurta pirmoji muzikos mokykla priklausė A. Likerauskui. Jis buvo pirmosios Dainų dienos vicepirmininkas. 1933 m. kartu su Karoliu Dineika Šiauliuose organizavo pirmą Jaunimo moksleivių dainų ir sporto šventę.²⁵ Dėstė muziką Daukanto, „Saulės“ mokytojų seminarijose, rašė straipsnius.

Nuo 1940 m. buvo Panevėžio berniukų gimnazijos muzikos mokytojas, pučiamųjų orkestro vadovas. Dėstė ir Mokytojų seminarijoje. Įkūrė „Meno mylėtojų“ draugiją. 1945 m. buvo suimtas, kalėjo Panevėžyje, Vilniuje, gyveno tremtyje Komijoje. Negavęs Lietuvoje darbo, grįžo į Marių autonominę respubliką ir vadovavo dainininkams Joškar Olos filharmonijoje, iki 1960 m. – Gorno Altaisko operetės vyriausiasis dirigentas. Grįžęs, 1960 m. Druskininkuose įkūrė muzikos mokyklą, Lietuvoje nenuilstamai vadovavo chorams. Likimo blaškytas muzikas palaidotas Vilniuje, Antavilių kapinėse.

Antrojo pasaulinio karo metais buvo jaučiamas entuziastingas siekis skatinti įvairias meno formas. Taip siekta įtaigiau kalbėti visuomenei apie savo kraštą, būtinybę nepasiduoti destrukcijai, pesimiz-

²⁵Šiaulių miesto istorija iki 1940 m. – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 1991, p. 177.

mui, priminti alkstantiems, kad vardan Lietuvos ir jaunosios kartos reikia išlaikyti tautinę vienybę.

Ir vėl reikėjo raiškios dainos. M. Karka diplomatiškai sugebėjo 1943 m. birželio 6 d. Berniukų gimnazijos kieme surengti dainų šventę.

Pokaryje iš Šiaulių į Panevėžį atvažiavo dirbti pedagogė **Stasė Dievaitytė-Skačkauskienė** (1903–1970). Profesionali dainininkė. 1921–1927 m. ji mokėsi Kauno muzikos mokykloje (V. Grigaitienės klasėje), o 1927–1932 m. – *Ecole Normale de Musique* konservatorijoje Paryžiuje. Gavo koncertinės dainininkės diplomą. 1932 m. studijas tęsė Rusų konservatorijoje (Paryžiuje) pas S. Gladkaja-Kedrovą. 1932 m. debiutavo valstybės teatre dainuodama Margaritą Šarlio Guno (Charles Gounod) „Fauste“. Rengė kamerinius koncertus, buvo Radiofono solistė, privačiai pradėjo mokytojauti.

Tačiau teatre dainavo tik metus. Išvažiavo į Klaipėdą. Dėstė muzikos mokykloje dainavimą. Bėgdamas nuo į Klaipėdą įžengiančių vokiečių, 1939 m. direktorius Juozas Karosas muzikos mokyklą perkėlė į Šiaulius. Kaip ir visi pedagogai, S. Dievaitytė atsidūrė Šiauliuose. „Nedidukė, visada pasitempusi, modernia skrybėlaite pasipuošusi jautė savo vertę“, – prisiminė tuo metu Šiaulių muzikos mokykloje besimokęs smuikininkas Jonas Urba.²⁶ Dievaitytė daug koncertuodavo ir Šiauliuose (Lietuvos mokslo ir meno centro rengiamuose koncertuose, atlikdavo soprano partija Teodoro Diubua (T. Dubois) oratorijoje „Kristus Alyvų daržely“), Panevėžyje. Buvo 1943 m. vasario 27 d. Šiauliuose įkurto „Naujojo muzikinio teatro“ solistė. Paruošė Karlo Miliockerio (K. Millöcker) operetę „Belvilio mergelė“. Dirigavo Jonas Byra. Režisavo Vladas Sipaitis. Publika gėrėjosi S. Dievaitytės – Virginijos vaidmeniu. Dar yra pamenančių, kaip puikiai skambėjo S. Dievaitytės balsas: „logiškai pateisinta vaidyba ir gražus vokalas.“²⁷

Teatrui priglobus operetę, S. Dievaitytė dainavo su J. Byra ir tuometiniu muzikos mokyklos vargonuojančiu bei diriguojančiu direktoriumi kompozitoriumi Juozu Karosu išvykose Biržuose, Panevėžyje, Šiaulių bažnyčioje. 1942 m. Biržuose pirmą kartą karo metais J. Karosas pastatė T. Diubua oratoriją „Septyni Kristaus žodžiai“. Solistai buvo S. Dievaitytė, J. Byra, Albinas Sodonis. Jiems ir Biržų chorui var-

²⁶Aleknaitė-Bieliauskienė R. *Susitikimai su praeitimi. Jonas Urba*. – Vilnius: R grupė, 2007, p. 54

²⁷M. M-nis. Muzikinio teatro premjera Šiauliuose // *Tėviškė*, 1943, kovo 5, nr. 10.

*Mykolas Karka apie 1910 m.
Iliustracija iš Panevėžio apskrities
G. Petkevičaitės-Bitės bibliotekos rinkinių*

gonais pritarė J. Karosas. S. Dievaitytė giedojo ir Stanislovo Moniuškos „Maldą“.

Pokaryje S. Dievaitytė dirbo Panevėžio muzikos mokykloje. Nemažas jos vaidmuo buvo formuojant operetės solistus Panevėžyje. Ji juos konsultavo, padėjo pasirengti spektakliams (J. Miliutino „Čianitos pabučiavimas“, A. Riabovo „Vestuvės Malinovkoje“).

J. Karoso vadovaujamoje Šiaulių muzikos mokykloje jos mokinėmis buvo Janina Liustikaitė-Saurazas (g. 1924), Janina Nomeikaitė-Armonienė ir kt.

Šiauliuose S. Dievaitytės klasėje mokėsi Elena Augytė, **Janina Liustikaitė-Saurazas** (g. 1924), kuri vėliau studijavo Miunsterio konservatorijoje (Teichmann klasėje), Anglijoje – Bruno muzikos akademijoje ir Romoje pas Mariją Cascioli. Nuo 1957 m. daug koncertavo JAV. Nemažai koncertų surengė su Faustu Strolia.²⁸ Septintajame dešimtmetyje yra dainavusi su lietuvių kilmės amerikiečiu dainininku Leonu Baltrumi.

²⁸Aleknaitė-Bieliauskienė R. Leonas Baltrus per pasaulio scenas. – Vilnius: VPU SKI, 2004, p. 110, 113, 114.

Vargonininkas nuo Alytaus krašto **Jonas Nomeika** (Zenono Nomeikos ir Janinos Nomeikaitės-Armonienės tėvas) išvažiavo geresnio gyvenimo ieškoti į JAV. 1915 m. veiklus žmogus subūrė chorą ir orkestrą, vadovavo lietuvių parapijos chorui Vestfilde. Muzikologas prof. Juozas Žilevičius rašė, kad „Stebint Amerikos lietuvių muzikos rutuliojimąsi, aiškiai matoma, jog pirmuosius ledus pralaužė ir muzikos pažangai pamatus padėjo ateiviai iš Lietuvos. (...) Beveik visiems, šalia vargoninko pareigų, teko mokytojauti lietuviškose parapijinėse mokyklose, nors tam ir nebuvo pasirengę“.²⁹

Grižęs į Lietuvą Jonas Nomeika apsisusto Panevėžyje. Sūnus Zenonas Nomeika buvo gabus muzikai, dirbo Klaipėdos muzikos mokykloje. Dukra **Janina Nomeikaitė** lankė Panevėžio mokytojų seminariją. 1931 m. išteko už muziko, Panevėžio mokytojų seminarijoje besimokiusio gabaus muziko violončelininko Petro Armono. 1939 m. Šiauliuose atsidarius muzikos mokyklai, pradėjo mokytis dainavimo S. Dievaitytės klasėje. 1944 m. emigravusi iš Lietuvos, ypač aktyviai dalyvavo koncertuose Vokietijos, JAV lietuvių bendruomenei.³⁰²⁸³⁰

Petras Armonas (1907–1997) iš Biržų krašto, Saločių valsčiaus, Manikūnų kaimo. Įstojo į Panevėžio mokytojų seminariją. Čia orkestre išmoko groti fleita, piešė (I premija piešinių konkurse). Muziko profesija ypač susižavėjo Panevėžyje išgirdęs koncertavusį Čekų nonetą. Panevėžyje matė ir Valstybės teatro parodytą Džoakino Rosinio (G. Rossini) operą „Sevilijos kirpėjas“.

1924 m. S. Šimkus paskelbė apie galimybę mokytis Klaipėdos konservatorijoje. 1925 m. iš Panevėžio išvyko. Daug nuveikė Šiaulių muzikinei kultūrai vokiečių okupacijos metais ir emigracijoje Amerikoje, Kanadoje, ten vykusią lietuvių dainų švenčių dirigentas.

Aktyviai į miesto kultūrinį gyvenimą įsiveržė talentingas jaunesnės kartos menininkas Antanas Belazaras.

Antanas Belazaras (1913–1976) – kompozitorius, puikus pedagogas, muzikas. Tėvai Marijona ir Kazys buvo Krekenavos valsč. Mučiūnų kaimo valstiečiai, nors Lietuvoje gerai žinoma šios plačios bajorų giminės nuo Upytės veikla. Anupras Bialozaras 1781 m. pastatė pirmą bažnyčią Vadokliuose. Žinoma istorinė figūra Vilniaus

²⁹Žilevičius J. Lietuvis vargonininkas išeivijoje. – Bruklinas: Vargonininkų-muzikų sąjunga, 1971, p. 19.

³⁰Petrauskaitė D. *Petras Armonas muzikinių kultūrų kryžkelėse*. Klaipėda: KU Muzikologijos institutas, 2005.

kanauninkas Kristupas Bialozaras. Greta nykstančio dvaro, funduotos Grinkiškio bažnyčios šventoriuje ilsisi Montvydų-Bialozarų giminė.

Antaną prie vargonų „atvedė“ tėvas. Kompozitoriaus prisiminimuose skaitome: „Tėvas buvo vargonininkas, motina kaimo dainininkė su geru balsu ir klausa. Senelis buvo kaimo giesmininkas „pravadyrius“. Nuo penkerių metų dalyvavau įvairiose saviveiklose: deklamuodavau, vaidindavau mėgėjų spektakliuose, piešdavau dekoracijas, „režisuodavau“.³¹ Tėvas vargoninkavo Truskavoje, Smilgiuose, Upytėje. Ten A. Belazaras ir lankė pradinės mokyklas. 1923–1925 m. mokėsi Smilgių pradinėje mokykloje, o 1925–1928 m. Šeduvos „Saulės“ draugijos progimnazijoje. 1930–1931 m. jau tarnavo Smilgių bažnyčios vargonininku, vadovavo tėvo įkurtam „Dainos“ draugijos Smilgių skyriaus chorui. 1931–1933 m. tarnavo Pajuostėje, buvo ketvirtąjo pėstininkų pulko kareivis, 1933–1934 m. Panevėžio Marijonų bažnyčios vargonininkas.

Muzikai tobulėti padėjo Panevėžyje fortepijono pamokas „davusi“ jau minėtoji Z. Dauguvietytė. Ji A. Belazarą supažindino su muzikos teorijos, fortepijono pagrindais. Šios pedagogės paskatintas, susitaupęs šimtą litų išvyko mokytis į Kauną. Įstoti į Kauno konservatoriją padėjo Zinaidos sesuo profesorė Lidija Dauguvietytė. Ji moraliai ir net materialiai talentingą jaunuolį A. Belazarą rėmė kiek galėjo.

1934–1942 m. A. Belazaras studijavo Kauno konservatorijoje Jono Bendoriaus vargonų ir Juozo Gruodžio kompozicijos klasėse. J. Gruodis yra sielvartavęs, kad gabiausi studentai vis dar neturtingi ir daug laiko sugaišta uždarbiaudami, o tai yra nenormalu, nes muzikos mokslas reikalauja viso darbo laiko ir „pilno energijos įtempimo“. A. Belazaras Kaune vargonavo, dirbo su vaikų choru, Kauno penktojoje gimnazijoje (1940–1942), važinėjo mokyti Marijampolės mokytojų seminarijoje (1939–1940).

Panevėžyje, arčiau gimtosios Upytės žemių, nuo 1943 m. Jis dar 1940 m. dirbo M. Karkos įsteigtuose muzikos kursuose. Dėstė privalomą fortepijoną, teorines disciplinas.

1942 m. Panevėžyje įsikūrė *Meno ir mokslo centras* (MMC). Tai buvo visuomeninė organizacija, skatinusi kultūrinę veiklą. Jos tikslas buvo „suburti mokslininkus, meno bei mokslo mėgėjus Vakarų Europos bei tautiškajam menui ir kultūrai ugdyti ir populiarinti“.³² A. Be-

³¹Aleknaitės-Bieliauskienės archyvas.

³²V. R. Kultūrinė veikla Šiaulių apygardoje // *Kūryba*, 1944 vasaris, p. 127.

lazaras 1942–1944 m. vadovavo MMC chorui, subūrė tautinį Liaudies dainų ir šokių ansamblį, muzikos kursų mokytojų ir mokinių kamerinį orkestrą. Tokį jis turėjo ir vėliau, kai dirbo Panevėžio dramos teatre muzikinės dalies vedėju. Per dieną dirbęs su mokiniais, dar skubėdavo į koncertą ar ligoninę, kurioje jau laukdavo medicinos personalo choras.

Pokaryje Muzikos kursai tapo mokykla. A. Belazaras ne tik joje tęsė pedagoginį darbą, bet nuo 1950 m. tapo jos direktoriumi (nuo 1964-ųjų Panevėžio muzikos technikumо direktorius).

A. Belazaras buvo reiklus mokytojas. Atsiminimuose užfiksuota, kad mokiniai bijodavę ateiti į pamokas nepasiruošę: mokytojas prieš draugus juos gėdydavo. Pats A. Belazaras puikiai valdė balsą, gerai skambino fortepijonu, ūpui esant mokiniams paskambindavo vieną kitą fragmentą iš naujesnių kūrinių. Klasėje buvo teatrališkas, žaismingas.

Matyt kūrybiškumo troškulys atvedė A. Belazarą į Panevėžio dramos teatrą. Labai įvairiai įvardijamos pareigos teatre, tačiau nuo 1950-ųjų jo pavardė buvo spektaklių kūrėjų sąrašuose. Jis ne tik gebėjo skoningai, stilingai parinkti muziką, kūrybingai dirbo su režisieriais Juozu Miltiniu, Vaclovu Blėdžiu, Jonu Alekna, bet ir kūrė originalią muziką (beveik dvidešimčiai spektaklių). Negana to, jis ruošdavo muzikos mokyklos mokytojų, mokinių ansamblius, net orkestrėlį, vokalinių ansambliuką, kurie dalyvaudavo spektaklyje, scenoje ar improvizuotoje orkestrinėje atlikdami muziką „gyvai“. Mokė dainuoti, net groti ir teatro artistus. „Jis ištisas valandas galėdavo ieškoti išraiškos priemonių, t. y. garsų sąskambio, dinamikos. Jis reikalaudavo, kad kuriant spektaklį muzika būtų ne atsitiktinis komponentas, o lygiavertis komponentas“, – prisiminė daininga aktorė Roma Mikalauskaitė-Zabarauskienė.³⁹

A. Belazaras mėgo eiles, pats kūrė eilėraščius, tekstus. Liejo puikiais akvareles – vasaros metu, ypač gastroliuodamas su teatru, nesi-skirdavo su dažais ir popieriumi. Daug skaitė, mėgo tai daryti eidamas gatve. Linksmi įvairių jo, savaip susikaupusio, nesiblaškančio, nuotykių atpasakojimai gyvi liudininkų prisiminimuose.

A. Belazaras buvo Lietuvos kompozitorių sąjungos narys. Žiūrovų mėgiama buvo Kaune pastatyta jo muzikinė komedija „Auksinės

³⁹Mikalauskaitės-Zabarauskienės R. prisiminimai, 1983 spalio 14 d.// R. Aleknaitės-Bieliauskienės archyvas.

*Panevėžio MMC Liaudies dainų ir šokių ansamblis.
Jo vadovas Antanas Belazaras – viduryje. Apie 1942-1943 m.
Iliustracija iš D. Belazaraitės asmeninio archyvo*

marios“ (1955), ypač dažnai eterio bangomis skambėdavo kūrinio fragmentas – choras „Mėlynasis Nemunėli“. Puikūs ir šiandien dainuojami romansai. Sukūrė operą „Kupriukas muzikantas“ (1972), kantatą „Mylimai žemei“ (1957), smulkesnių kūrinių. 1997 m. gegužės 9 d. Upytės pagrindinei mokyklai suteiktas Antano Belazaro vardas.

Karas sujaukė visų gyvenimą. Išsiblaškė mokiniai, mokytojai. M. Karka sugebėjo išslapstyti muzikos instrumentus – jie liko mieste.

Vargonininkų išsilavinimą turintys du pedagogai-muzikai gebėjo prisitaikyti prie pasikeitusių, dažnai grėsmingų ideologinių pokario sąlygų. Tai – Kazimieras Jovaiša ir Adolfas Karaška.

Kazimieras Jovaiša (1890–1984) vienas aktyviausių miesto muzikos pedagogų. Chorų, orkestrų dirigentas, nevengęs komponuoti. Jau vaikystėje smuikuodamas dalyvavo Jovaišų šeimos kapelijoje, kuri buvo žinoma ir mėgiama Pasvalio apylinkėse. Mokėsi pas Vaškų vargonininką, pas J. Barkauską, Kaune pas Juozą Naujalį vargonavimo, solfedžio, teorijos. Mokinys buvo stropus. Baigęs J. Naujalio kursus persikėlė į Gelažius. Vargonininkas dalyvaudavo lietuviškuose vakaruose smuikuodamas, pūsdamas fleitą, vadovavo vietos parapijos chorui.

1917 m. K. Jovaišą buvo nublokštas į Rygą. Čia jis ne tik lankė užsiėmimus konservatorijoje, bet ir vadovavo lietuvių dainos ir teatro mėgėjų draugijos „Rūta“ chorui. 1918-siais K. Jovaiša atsidūrė Linkuvoje. Čia surinko apie trisdešimties muzikantų orkestrą. Grodavo apylinkėse žinomus ir savo sukurtus maršus, valsus. Linkuvoje pas jį mokėsi žinomi muzikai Antanas Virbickas, Klemensas Griauzdė.

1928 m. K. Jovaiša eksternu baigė Klaipėdos muzikos mokyklos (konservatorijos) pedagoginį skyrių. Mokytojo darbą tęsė Rokiškyje. 1933 m. jo vadovaujamas Rokiškio moksleivių choras ir orkestras buvo geriausi Lietuvoje. Čia buvo sukurtos ir penkios operetės („Mokinės sapnas“, „Metai“, „Hanelė“, „Žvaigždžių takai“, „Krūminė“), kūriniai įvairiems orkestrams. Mokiniai pamokoms ruošėsi iš mokytojo parašytų vadovėlių: „Solfedžio“ (1936), „Do, re, mi“ (1938). Panevėžyje 1948–1960 m. dėstė Mokytojų seminarijoje, 1-ojoje vidurinėje, muzikos mokyklose, vadovavo chorams, pučiamųjų orkestrui. Dirigavo Rokiškio, Panevėžio dainų šventėse.

Adolfas Karaška (1911–2000) – vargonininkas, vargonų meistras, chorvedys, pedagogas, mėgėjų teatrų režisierius. Mokėsi griežti fisharmonija pas tėvą Joną, Kybartuose pas vargonininką Juozą Stankevičių, Marijampolėje pas Praną Pesį. Lankė Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją. Pajūstyje tobulinosi pas garsųjį kapelmeisterį Juozą Gudavičių. 1933–1941 m. mokėsi Kauno konservatorijoje (J. Naujalio, N. Martinonio, J. Žuko vargonų kl.).

Dainavo Šaulių chore, pradėjo vargonuoti Kaune, Kybartuose, vadovauti chorams. Ne tik restauravo, bet ir pastatė naujus vargonus Mielagėnuose, Šiaulių Šv. Petro ir Povilo, Alytaus, Lentvario, Gardino, Sintautų bažnyčiose. 1950–1971 m. choro dirigavimą ir teorines disciplinas dėstė Panevėžio muzikos mokykloje, vadovavo choro skyriui ir mišriam chorui, visą gyvenimą dirbo fortepijonų, vargonų derintoju.

Reikėtų išskirti dar du savitus vargonininkus.

Vladas Dutkevičius (1889–1945) – mokytojas, vargonininkas, knygnešys, chorvedys. 1901 m. baigęs Radviliškio liaudies mokyklą, Šiaulių gimnaziją, mokėsi Vilniaus muzikos mokykloje, J. Naujalio vargonininkų kursuose, 1931–1932 m. Kauno muzikos mokykloje. Jaunystėje daraktoriavo, vadovavo „Varpo“ draugijos chorams, statė M. Petrausko ir V. Paulausko operetas, vargonavo įvairiose vietose, o 1929–1932 m. Panevėžio Kristaus Karaliaus katedroje, mokytojavo lenkų gimnazijoje. Apdovanotas Lietuvos Nepriklausomybės dešimtmečio medaliu.

Antrasis – talentingas muzikas **Antanas Virbickas** (1902–1966). Vargonininkas, chorvedys, pedagogas, kompozitorius. Vienuolis marijonas. Gimė Blekionių kaime, Linkuvos vlšč., Šiaulių apskrityje. Pradėjo mokytis vargonuoti, groti pučiamaisiais instrumentais pas Linkuvos vargonininką Kazimierą Jovaišą. 1923 m. pradėjo tarnauti Lietuvos kariuomenės husarų pulke. Pulko kapeliono padedamas įstojo į Kauno konservatoriją.

1925–1938 m. studijavo Kauno konservatorijoje vargonavimą (J. Naujalio, N. Martinonio klasėje), kompoziciją (J. Gruodžio klasėje), dainavimą (O. Marini klasėje). Vargonavo Kauno Arkikatedroje J. Naujalio, K. Kavecko padėjėju, vadovavo moterų chorui, Kauno kunigų seminarijoje dėstė grigališkąjį giedojimą. 1940-siais pradėjo dirbti Filharmonijos mišraus choro, Filharmonijos operos chormeisteriu. Nacistams 1943-siais Filharmoniją uždarius, A. Virbickas dėstė Šiaulių muzikos mokykloje, Kauno kunigų seminarijoje, 1944–1945 m. Panevėžio muzikos mokykloje.

1945–1963 m. buvo Panevėžio Šv. Petro ir Povilo bažnyčios vargonininkas. Gražiai bendravo su bažnyčios klebonu, šviesiu žmogumi, mėgusiu meną, leidusiu bažnyčioje dar šeštajame dešimtmetyje rengti pasaulietinės muzikos koncertus – prelatu Kazimieru Dulksniu. Buvo parengęs gerą chorą. Bažnytinių iškilmių, atlaidų metu mėgdavo giedoti pats su kunigais-dainininkais bosais A. Žalkausku, L. Blynu, tenoru A. Mikulėnu. (Matyt, kad giedojo labai raiškiai, nes iš vaikystės atsimenu grigališkąjį giedojimą, advento giesmes.)

A. Virbickas iki pokario rašė spaudoje koncertų recenzijas, įvairiais laikotarpiais mokė jaunus vyrus vargonavimo, Panevėžio vyskupijos bažnyčiose organizavo vargonų, instrumentinės muzikos koncertus. Yra ne kartą koncertavęs su smuikininku Vytautu Klygiu. Jo rengti koncertai bažnyčiose tarybiniais metais susilaukdavo didžiulio klausytojų srauto. Skambėdavo ir jo kūriniai vargonams, giesmės,

himnų solo, aranžuotos kompozitorių giesmės, dviejų dalių misterija „Vaidilutės likimas“, mišriam chorui „Garbė jums dievaičiai“, „Dvi Kalėdų giesmės“, Velykų himnas, *Aleliuja*, *Pater Noster*, „Daina jūrai“ (ž. B. Gaižiūno), „Anksti rytą“ (ž. K. Binkio), „Į Vilnių!“ (ž. J. Paukštelio), harmonizuotos liaudies dainos, kūriniai vargonams, fortepijonui ir kt.

A. Virbicko mokiniai – Kęstutis Mikeliūnas, Alfonsas Valintas, Gediminas Šukys, Kazys Bagdonavičius, Jonas Bučys, Antanas Aleksandravičius, Vytautas Bikuličius ir kiti.

Antanas Makačinas (1904–1954) – dirigentas, vargonininkas, gabus pedagogas (kompozitoriaus Teisučio Makačino tėvas). Atkakliai siekė mokslo. Negalėdamas mokytis kitaip, mokėsi savarankiškai, lankė vargonininkų kursus. 1929 m. Klaipėdos muzikos mokykloje-konservatorijoje įgijo muzikos mokytojo cenzą. 1935–1936 m. stažavosi Vienos muzikos akademijoje. 1949 m. eksternu baigė Vilniaus muzikos mokyklą (choro dirigavimo specialybę). Vargonavo Giedraičiuose, Molėtuose, 1930–1935 m. dainavo Valstybės teatro chore. Nepaprastas muzikinės veiklos žadintojas organizavo ir dirigavo chorams, 1934 m. buvo Kudirkos simfoninio orkestro Kaune kūrimo iniciatorius, administratorius ir vienas dirigentų. „Iki šiol mėginimai rengti simfoninius koncertus atskirai nuo operos nepavykdavo: mažam Kaune orkestras negalėjo išsilaikyti. Dabar būklė kiek pasikeitė. Pastovų tokio orkestro branduolį gali sudaryti radiofono orkestras; jis papildytas bedarbiais, kurie tenkinasi keleto litų atlyginimo viltimis bei pažengusiais Kauno konservatorijos mokiniais. Kaip girdėti, iniciatoriams A. Makačiniui, J. Karosui, L. Hofmekleriui ir K. Kaveckui pavyko šiom sąlygom sudaryti visai gerą 50 žm. orkestrą“, – rašė Vladas Jakubėnas.³⁴ Koncertų recenzentas gerai įvertino spalio mėn. Kauno radiofono studijoje A. Makačino diriguotą F. Šuberto „Nebaigtąją“ simfoniją, net vadino „įspūdingu A. Makačino debiutu“.

Buvo puikus pedagogas, visada gebėjęs mokiniams įkvėpti pasitikėjimo, entuziazmo, patriotiško nusiteikimo ir meilės menui. 1936–1940 m. Darbo rūmuose Kaune vadovavo mišriam darbininkų chorui, kuriame dainavo ir būsimieji Panevėžio dramos teatro artistai: Jadvyga Matulytė, Jonas Alekna, Vaclovas Blėdis, Bronius Babkauskas, Kazys Vitkus, Zigmąs Lapėnas-Lapinskas. Bandė statyti sceninius

³⁴Jakubėnas V. Vinco Kudirkos orkestrui įsisteigus // Lietuvos aidas, 1934 rugsėjo 21 d.

muzikinius veikalus. Entuziastingas, mokėjęs uždegti ir kitus, nuolat organizuodavo muzikinius kolektyvus. Buvo Kauno muzikinio teatro (operetės) organizavimo iniciatorius.

1937–1938 m. A. Makačinas leido žurnalą „Mūsų menas“, dalyvavo Lietuvos muzikų draugijos veikloje. 1941 m. – Respublikinių liaudies kūrybos namų muzikos inspektorius. 1941–1942 m. buvo filharmonijos Vilniuje chormeisterio padėjėjas, Filharmonijos operos sufleris, 1942 m. Vilniaus profesinių sąjungų choro ir orkestro dirigentas. Pasklido žinia, kad 1944 m. A. Makačinas buria Profesinių sąjungų „Poilsio ir gyvenimo džiaugsmo“ sekciją. Dirbantiesiems pradėjo rengti „linksmąsias sekmadienių popietes“. Pasirodė ir „operetiškai–džiazinis“ orkestras. Norėjo sudaryti ir nedidelę komedinio-muzikinio tipo teatrinę trupę, kuri būtų padėjusi pagrindus muzikinės komedijos teatrui. Karo pabaigoje iš Lietuvos pasitraukė į Vokietiją, bet greitai grįžo. Teko ieškoti draugiškos ir saugios atmosferos. Susirado panevėžiečius artistus. 1951–1954 m. muziką dėstė Panevėžio 2-ojoje vidurinėje mokykloje, Mokytojų seminarijoje. Vadovavo chorui. Tuo pačiu metu vargonininkavo Marijonų bažnyčioje. Ir čia buvo subūręs chorą, rengdavo koncertus. 1951–1954 m. Vilniuje vadovavo didžiuliam Respublikinių mokytojų namų mišriam chorui.

Bene daugiausiai plačiaja pedagogika pokario laikotarpiu reiškėsi du chorvedžiai – Juozas Bagdonas ir Aleksandras Lyberis.

Juozas Bagdonas (g. 1917) muzikos mokėsi pas Luokės kleboną J. Batorą. Kaune lankė K. Kavecko rengtus vargonininkų kursus. 1947–1950 m. Klaipėdos muzikos mokykloje (K. Griauzdės, J. Karoso, J. Matučio kl.) mokėsi dirigavimo. Baigė Lietuvos valstybinę konservatoriją (A. Lopo klasę). Nuo 1950 m. dėstė Panevėžio muzikos mokyklose solfedį, vedė profesinių mokyklinių chorų studijas, vadovavo miesto mėgėjų chorams, vokaliniais ansambliams, dirigavo dainų šventėse, konsultavo chorvedžius, organizavo reikšmingiausius chorų koncertus, parengė ryškiausius Panevėžyje besimokusius chorvedžius.

Aleksandras Liberis (g. 1915) – vargonininkas, chorų dirigentas, pedagogas. Muzikos mokytis 1934 m. pradėjo pas Ramygalos progimnazijos muzikos mokytoją R. Dovydaitį. Vargonavo Ėriškuose, Grinkiškyje, Troškūnuose, vadovavo chorams. 1944 m. Vilniaus muzikos mokykloje vargonavimo mokėsi pas Zigmą Aleksandravičių, dirigavimo pas Konradą Kavecką. 1947–1952 m. choro dirigavimą studijavo pas V. Arnastauską, J. Motiekaitį, A. Budriūną, K. Kavecką. 1952–1979 m. dirbo Panevėžio muzikos mokyklose, mokė dirigentus, – jų išugdė

per šimtą. Pats vadovavo mėgėjų chorams, su kuriais festivaliuose, respublikiniuose konkursuose pelnė daug apdovanojimų. Dainų švenčių Panevėžyje organizatorius, metodininkas, konsultantas, chorų apžiūrų, konkursų žiuri pirmininkas, narys.

Panevėžio muzikos mokyklas baigę profesionalai muzikai ir pedagogai išsibarsto po Lietuvą. Įvairiai klostosi jų likimai. Pateiksime trumpas biografijas tų, kurie patriotiškai nusiteikę grįžo į savo miestą ruošti naujos išsilavinusių žmonių pamainos pokaryje.

Kęstutis Balčys (1924–1991) 1933–1944 m. gyvendamas Lietuvoje Panevėžyje privačiai mokėsi pas Z. Dauguvietytę ir M. Karką. 1941 m. baigė Panevėžio gimnaziją, mokytojavo Mergaičių gimnazijoje ir amatų mokykloje. Baigęs VDU Teologijos fakultetą, grįžo į JAV.

Mindaugas Aižinas (1934–1993) chorų dirigentas, pedagogas. Baigė 1-ąją vidurinę mokyklą. Baigęs Vilniaus J. Tallat-Kelpšos muzikos mokyklą (prof. A. Jozėno klasę), neakivaizdiniu būdu tęsė studijas Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (A. Armino klasėje). 1966–1986 m. buvo Kupiškio vaikų muzikos mokyklos direktorius, vadovavo chorams. 1986–1993 m. dėstė Panevėžio J. Švedo pedagoginėje mokykloje.

Marija Aldona Juškaitė-Aleknienė (g. 1934). Gimė Panevėžyje, 1951–1955 m. mokėsi Panevėžio muzikos mokykloje (M. Karkos, A. Liberio klasėse). 1960–1995 m. dėstė J. Švedo pedagoginėje mokykloje chorinį dirigavimą, dirbo su miesto vokaliniais ansambliais, chonais.

Rimantas Dugnas (1937–1994) 1952–1956 m. Panevėžio muzikos technikume mokėsi dirigavimo (A. Liberio kl.), Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (J. Motiekaičio klasėje). Vadovavo chorams, dėstė panevėžio J. Švedo pedagoginėje muzikos mokykloje, buvo koncertmeisteris. Panevėžio dainų švenčių dirigentas.

Jonas Grubliauskas (g. 1943) muzikos pradėjo mokytis pas Raseinių vargonininką F. Šilkaitį. Nuo 1961 m. mokėsi Panevėžyje rengtuose muzikos kursuose, Muzikos technikume (K. Dubikaitytės klasėje), Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (A. Petrausko klasėje). Liko Panevėžyje. Sėkmingai vadovavo chorams, konkursuose pelnydavo laurus, parengė stambios formos kūrinių, su savo vadovaujamais kolektyvais puikiai pasirodydavo respublikinių dainų švenčių apžiūrose, konkursuose. 1982–1989 m. buvo Panevėžio dramos teatro muzikinės

dalies vedėjas, nuo 1987 m. – Panevėžio operetės chormeisteris. Nuo 1992 m. – Švč. Trejybės bažnyčios choro vadovas, prie jo įkūręs vaikų chorinio dainavimo, giedojimo studiją. Nuo 1969 m. dirba Panevėžio muzikos mokyklose, entuziastingas chorinio meno propaguotojas, chorų konsultantas, žiuri narys.

Zina Bertašiūtė-Jareckienė (g. 1941) dirigavimo mokėsi Panevėžio muzikos technikume (E. Jakštienės klasėje). Vadovavo įvairiems miesto kolektyvams, kurie sėkmingai pelnydavo apdovanojimus. Pasišventė meninės kultūros gyvenimo mieste organizavimo veiklai, už kurią apdovanota garbingais vardais.

Emilija Kriščiūnaitė (g. 1954) mokėsi Pakruojo r. Lygumų vidurinėje mokykloje ir 1974 m. baigė Šiaulių aukštesniąją mokyklą (B. Sližio klasę), 1979 m. Lietuvos valstybinę konservatoriją (K. Kavecko klasę). Nuo 1979 m. dėsto Panevėžio J. Švedo pedagoginėje mokykloje choro dirigavimo specialybę, vadovavo choro studijai, kameriniam, kitiems Panevėžio chorams. Kolektyvai puikiai pasirodydavo respublikiniuose ir tarptautiniuose renginiuose. („Baroko kelias“ programose, Pasaulio lietuvių dainų šventėse, įvairiuose festivaliuose, dainų švenčių konkursinėse programose). E. Kriščiūnaitė vadovauja Panevėžio Vytauto Mikalausko menų mokyklos kolektyvui.

Tačiau minėtini ir tie, kurie patikina gavę Panevėžio mokyklose puikius profesinius pagrindus, atvėrė naujus kelius, o juos ugdytiems pedagogams reiškia pagarbą.

Kastytis Barisas (g. 1961) – Panevėžio giminės atstovas, dirigentas, pedagogas. Baigė J. Švedo pedagoginę mokyklą (E. Jakštienės klasę), 1985 m. Lietuvos valstybinę konservatoriją (T. Šumsko klasę). 1983 m. Lietuvos dailės institute organizavo kamerinį chorą ir iki 1993 m. jam vadovavo, daug koncertavo. Nuo 1980 m. labai sėkmingai vadovauja Vilniaus pedagoginio universiteto studentų mišriam chorui „Ave vita“, pasaulio tarptautiniuose konkursuose yra pelnęs prizines vietas Šveicarijoje, Vokietijoje, Klaipėdoje, Olandijoje, Slovėnijoje, Maltoje. Su choru ne kartą koncertavo Europos valstybėse, tarptautiniuose chorų festivaliuose Vilniuje, Latvijoje, Kaune, Baltijos studentų dainų šventėse „Juventus“, „Gaudeamus“ ir kt. K. Barisas – VPU ir MTA docentas, vargonininkų choro studijos vadovas.

Anelė Biliūnaitė (g. 1940) baigusi Alantos vidurinę mokyklą choro dirigavimo specialybę, mokėsi Panevėžio muzikos technikume (K.

Dubikaitytės klasėje). 1963–1967 m. buvo 2-osios vid. mokyklos muzikos mokytoja, choro vadovė. Sėkmingai vadovavo ir kitiems miesto bei rajono chorams. Kolektyvai pelnydavo aukštus apdovanojimus. 1972-aisiais jau vadovavo Vilniaus rajono mokytojų chorui. Muzikos mokyklose dirbo pedagoginį darbą. Dirbo Respublikiniame Lietuvos mokytojų tobulinimosi institute metodininke, skleidė pedagoginės muzikos mokytojų darbo patirtį, padėjo pedagogams kelti kvalifikaciją.

Antrojoje XX a. pusėje dėl ideologinių drausminimų ir atsiradusių kitokių išsilavinimo galimybių muzikos pedagogai nuo vargonininko profesijos nutolo. Tačiau iki šiol vadovavimas chorui – būtina muzikos mokytojo profesijos sritis. Šiandien galime tik apgailestauti, kad vėjų pagairėje atsidūrusi švietimo sistema labiausiai pakenkė vaikų, mokinių chorų sąjūdžiui. Mažėja chorų – apkerpėja žmogaus balsas, klausa, jautrumas melodijai, jos kuriamai emocijai, poetiniam žodžiui. Rėksmingoje ritmų ir decibelų sumaištyje nebeišgirstami žodžiai, prieš gerą šimtmetį rašyti „Aušroje“ lietuvius iš slaviško patalo budinusio dr. Jono Basanavičiaus. Todėl šiandien reikia paminėti nors nedidelę grupelę pedagogų chorvedžių, kuriuos vertiname ne tik kaip Panevėžio miesto bendruomenės, bet ir kaip visos Lietuvos tautinės sąmonės puoselėtojus.

Tai Vytautas Vilkončius (1930–1962), Marija Sasnauskienė (1920–1988), Pranas Šiška (g. 1918), Bronė Beganskaitė-Sutkevičienė (g. 1927), Juozas Šidlauskas (g. 1927), Vida Idzelytė-Kuzminskienė (g. 1951), Anupras Svarauskas (g. 1938), Emilija Šeduikytė (g. 1948), Birutė Matulytė-Šeškauskienė (g. 1949), Larisa Mantulina –Šiaulienė (g. 1952), Rima Zigmantaitė-Šidlauskienė (g. 1943), Joana Šimkutė (g. 1932), Angelė Petrauskaitė-Zubienė (g. 1945), Violeta Zališauskaitė-Tursienė (g. 1948), Rimantas Vaičekonis (g. 1953), Romualda Kuodytė-Varneckienė (g. 1930), Gražina Petrauskaitė-Viržonienė (g. 1941), Dalia Kremenskaitė-Gaspariūnienė (g. 1958), Giedrė Jatautytė (g. 1961) ir kt.

Minėtini ir tie plataus profilio pedagogai, chorvedžiai, kurie buvo parengti ar pirmuosius žingsnius muziko keliu žengę Panevėžyje, tačiau pedagoginę veiklą tęsė kituose miestuose, aukštosiose Lietuvos mokyklose. Tai ypač produktyvūs pedagogai ir menininkai Jeronimas Žitkevičius (g. 1931), Petras Vaičekonis (g. 1935), Antanas Pugžlys (1940–1986), dr. Stanislava Jareckaitė (g. 1941), dr. Jolanta Kisielytė

(g.1968), Dainius Puišys (g. 1965), Genovaitė Gokaitė-Maironienė (g. 1941), Saulius Liausa (g. 1965) ir kt.

Gaila, kad taip aktualiai šiandien skamba beveik prieš šimtmetį, 1927 m. kovo 3 d. Vlodo Paulausko laiške Liudui Girai parašyti žodžiai: „Dėkui Dievui turime savąją sparčiai augančią literatūrą, atgimstantį meną, tiriame ir gaiviname savąją daile, tačiau visomis tomis meno pažibomis tegali gėrėtis vien sostinės gyventojai. Kalba apie teatrą. Sodžiuje vykę spektakliai prieš karą, mėgėjų vaidinimai dabar nedaug ką duoda, nes beveik visas ir šiaip negausus repertuaras kartotas ir perkartotas, gi jų vietoj nieko nauja neparuošiama. Provincija išlengva im snausti, imasi abejotinos vertės verstinių dalykų, kurie tiek savo struktūra, tiek dvasia labai tolimi lietuvių sielai ir būdai (...)“³⁵

³⁵LNMB RS, f. 7, LG 616